

Drevesa in grmovje na pašniku

Prof. dr. Tone Vidrih, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Ljubljana

Drevesa in grmovje na pašniku so lahko v korist kmetijskemu zemljišču, živalim in ljudem, samo vedeti je treba za kakšen namen bodo tam lesnate rastline rastle. Njihova vzgoja na pašniku mora biti tako vodena, da ne bo bistveno zmanjšana rast zelnatih rastlin, ki sestavljajo rušo. Zaslužek od kmetijskega zemljišča naj bi bil celo večji zaradi drevesno-pašne rabe, kot z zemljiščem brez lesnatih rastlin.

S sajenjem dreves na pašnikih so pričeli najprej tam, kjer je človek s svojim preteklim delom pospešil vodno erozijo površja in zemeljske usade na zemljiščih v strmini. Za ta namen so izbrali drevesa, ki jih je mogoče razmnoževati s potaknjenci, imajo gosto prepredene korenine in krošnjo čim višje nad tlemi. Preprosto (poceni) razmnoževanje lesnate vrste, ki jo uporabimo na pašniku je potrebno zato, ker živali veliko mladih sadik lahko poškodujejo in uničijo, če zaščita pred njimi ni dovolj učinkovita. Gost koreninski splet naj bi zadržal na pobočju čim več rodovitne zemlje in visoka ter ozka krošnja naj bi odvezla čim manj svetlobe rastlinam ruše. Vrba in topol sta se v praksi pokazala kot najbolj ustrezni drevesni vrsti za navedene potrebe.

Kmalu so ugotovili, da imajo listavci na pašniku tudi pomembno vlogo pri oskrbi živali s potrebno krmo v času poletne suše. Pričeli so s sajenjem dreves tudi na tistih delih pašnika, ki niso bili ogroženi zaradi erozije vode in razvili tehniko odrezovanja vej dreves in krmljenja z listjem ter mladimi poganjki, kadar je zmanjkalo zelinja za pašo. Ugotovili so celo, da topol predčasno odvrže listje pri dolgotrajnejšem pomankanju dežja in to listje lahko pojedjo ovce. Razvoj drevesno-pašne rabe zemljišč je potekal tudi po drugih poteh. V redko

posajenih nasadih iglavcev so pasli ovce in odrezovali veje zato, da so dobili čim lepše deblo drevesa brez grč za potrebe izdelave kakovostnega furnirja. Zaradi gnojenja z izločki živali so bila drevesa mnogo hitreje dovolj velika za posek. V obeh primerih so bile živali z bivanjem pod drevesi deležne koristi v neugodnih vremenskih razmerah. Posebno je bilo to dragoceno v času jagnjitev na prostem.

Slika 1: Odrezane veje listavcev na katerih so mladi poganjki in listje predstavlja dober vir krme predvsem za drobnico.

Drevesno-pašna raba se kaže kot rešitev tudi za številna opuščena kmetijska zemljišča, o katerih še vedno nekateri razlagajo, da naj jih kar prepustimo za širjenje grmišč in slabega gozda. To je seveda zelo napačno, saj s tem ustvarimo razmere za gozdne požare velikega obsega, izgubljena bo negovana podoba pokrajine in neškodljivega odstranjevanja (reciklaže) naših izločkov/odpadkov ne bomo imeli kje izvajati (kam bomo hodili s&s?), če ne bomo imeli kmetijskih zemljišč. Tudi opuščena kmetijska zemljišča so že v škodo ožjemu območju, saj se tam običajno preveč razmnožijo nezaželjene zelnate rastline (pleveli) ali škodljivci rastlin (majski hrošč) ali zajedalci živali/ljudi (klopi). Pašne živali so nam lahko v pomoč pri reševanju kmetijskih zemljišč, preko širjenja drevesno-pašne rabe, samo priložnost jim moramo dati, da bodo to delo lahko postorile, to je žele zelinje zelnatih in lesnatih rastlin ter pognojile izčrpana zemljišča.

Slika 2: Na pašnikih kjer so nasadi iglavcev se rezanje vej izvaja zaradi kasnejše kakovostnejše predelave lesa.

Obstaja ena težava, ki jo ne bo mogoče odpraviti zelo na hitro. Za vodenje drevesno-pašne rabe je treba imeti veliko izkušenj. Pogosto imenujejo drevesno-pašno rabo kot ekstenzivni način kmetovanja, kar je seveda napačno. Glede na vložek znanja potrebnega za uspešno vodenje drevesno-pašne rabe je to intenziven način kmetovanja. So drevesa, so živali, je ruša in običajno izčrpano zemljišče ter prepočasno vračanje denarja vloženga v ureditev zemljišča za drevesno-pašno rabo. Razdelitev zemljišča na ograde je nujna, da je dosežen večji nadzor nad rabo ruše in premeščanjem rudninskih snovi z izločki živali. Zaščita sadik in mladih dreves pred živalmi je zahtevno opravilo. Ureditev napajališč in razvod vode je dražji kot na pašniku. Pojavljanje zveri je pogostejše, saj je običajano v bližini območja z drevesno-pašno rabo tudi strnjen gozd in varovanje domačih živali pred napadi zveri je dražje.

Živali morajo biti prilagojene razmeram (vreme, veter, mraz, vročina) danega območja, odbrane morajo biti s poudarkom na močan materinski čut, kar je pomembno za preživetje mladičev. V čim večji meri morajo znati poskrbeti zase in da znajo poiskati dovolj kakovostnega zelinja, ki je osnova za načrtovano prirejo in pričakovan zaslužek iz drevesno-pašne rabe zemljišča.

Slika 3: Za uspešno formiranje drevesno-pašne rabe je potrebno zaščititi sadike in mlada drevesa pred živalmi na pašniku.

Pri izbiri drevesnih vrst primernih za drevesno-pašno rabo imamo veliko možnosti. Odvisno od klimatskih razmer območja, matične osnove in razgibanosti površja so primerne naslednje lesnate vrste: jesen, jelša, topol, hrast graden, divja češnja, skorš, brek, jerebika, črni bor, macesen in še kaj. Za lepšo podobo narave in raznovrstnost življenja v njej naj bi uporabili različne vrste lesnatih rastlin. Število dreves na hektar je lahko večje prvih 15 let po sajenju (200 dreves/ha) in pridelek zelinja za pašo ne bo bistveno zmanjšan in tudi ne prireja živine. Starejših in s tem večjih dreves naj bi bilo samo 50 – 100 na hektar. Za hitrejšo uvajanje drevesno-pašne rabe bo treba dopovedati pripravljalcem uredb (prevajalcem evropskih direktiv), da so drevesa in tudi grmovje lahko sestavni del pašnika, da zaradi njihove prisotnosti na pašniku ni treba zmanjšati NUP-a in da je drevesno-pašna raba tisti način rabe kmetijskih zemljišč, ki je vreden aktivne in trajne podpore v sistemu neposrednih plačil kmetijstvu. Spremembe skupne kmetijske politike bodo zagotovo naravnane v to

smer, saj so v Evropi vse močnejše zahteve po uvajanju postopkov trajnostnega kmetovanja in ne samo kmetovati zato, da veliko pridelamo. In od uspešne drevesno-pašne rabe kmetijskih zemljišč je mogoče imeti toliko različnih koristi. Seveda je z velikimi traktorji in širokimi stroji za spravilo krme težje opraviti delo, če so na pašniku tudi drevesa. Ampak živali opravijo svoje delo v razmerah drevesno-pašne rabe celo bolj kakovostno, saj se več pasejo in zato bolj pognojijo zemljišče, torej je to intenziven način kmetovanja.

Slika 4: Paša živali pod drevesi koristi tudi drevesom samim, saj so tudi ona pognojena.